

Räjähdysaineista vasta-alkajalle

Ensimmäisiä saamiani tietokirjoja oli Osmo A. Wiion toimittaman **Harrastajan kirjan** vuodelta 1951. Muistaakseni sain sen joululahjaksi joskus vuonna 1958 tai 59. Kirja ei siis ollut enää ihan uuden karhea ja luultavasti se oli läpikäynyt jo muutaman lukijan ennen minua. Päätellen siitä, että etusivuilla oli tekstin ”Hyvää Joulua Timolle. Isä” lisäksi pari yliviivattua merkintää, joista ei saanut enää selvää. Löysin tässä taannoin kirjan vanhempieni kirjahyllyä tutkiessani.

Tutustuttuani kirjaan uudestaan havaitsin sen ehtymättömäksi mitä oivallisimpien kemiallisten kokeiden lähteeksi. Erityisen ansiokkaaksi osoittautui luku, joka on otsikoitu: ”Räjähdysaineista vasta-alkajalle”. Sieltä löytyy pätevät ohjeet mm. sekä mustan että savuttoman ruudin, räjähdyselohopean tai räjähtävän typpitrijodidin valmistamiseksi. Myös annetaan ohjeet arseenipeilin tekemiseen kuolleen kissan maksasta saadulle arseenikille. Kun kissat eivät luontaisesti kuole arsenikkimyrkytykseen, annetaan kirjassa ohjeet, miten kissa pitää pyydystää ja miten se saadaan syömään arsenikkia. Monenko han mummon kissa tuli aikoinaan matkansa päähän Wiion ohjeiden innoittamana?

Joidenkin ohjeiden kohdalla tekijä on katsonut aiheelliseksi huomauttaa, että ”taitamattomasti menetellen seos voi räjähtää”, mutta toisaalta onnistuneen kokeen tuottama ilo korvaa kyllä pienen riskin:

”Tällä aineella voimme tehdä sen herkän räjähtämisen vuoksi monta hauskaa pilaa tovereillemme.”

Parhaana tapana kokeilla valmistettuja räjähteitä kehottaa kirjoittaja tekemään niistä ammuksia tyhjiin hylsyihin, joita varmasti on ollutkin sodan jäljiltä yllin kyllin saatavilla. Noudattamalla kirjan tarkkoja ohjeita ”täten meneteltäessä ei erikoista räjähdysvaaraa ole”.

Niille, jotka syystä tai toisesta kavahtavat räjähdysaineita, mutta rakastavat kuitenkin tehdä pieniä piloja, löytyy naurukaasun tai hajupommin teko-ohjeet.

Kemian osuuden pääteoksi tekijä myöntää joidenkin kokeiden olevan hieman reippaan puoleisia, mikä saattaa välistä aiheuttaa kiusallisia rajoituksia tieteen vapaudelle.

”Jokainen, joka on harrastanut hieman ruudin tekemisen taitoa, tehnyt kurkkusuolapanoksia, pommeja tms., on varmasti havainnut, kuinka ikävää on, jos kesken kaiken joku tulee häiritsemään, vieläpä, jos häiritsijä on jompikumpi vanhemmista: on saattanut käydä niinkin, että koko koe on ollut pakko keskeyttää. Tämän vuoksi monen keksijän mieleen on noussut karvas pala useinkin, ja mieli on palanut oman huoneen saamiseen. Tämä on tietenkin ollut monelle mahdotonta useinkin ahtaiden olosuhteiden vuoksi. Kaupunkioissa, joissa asutopula nykyisin on varsin suuri, on laboratorio saanti melkoisen vaikeaa; jos olemme hieman vaatimattomampia, saamme kuitenkin varatuksi jonkin nurkkauksen kokeitamme varten. Sen sijaan asia järjestyy pikkukaupunkilaisten ja maaseudulla asuvien kohdalta paremmin; samoin sellaiset kaupunkilaiset, joilla on onni muuttaa kesäksi maalle, voivat rakentaa oman laboratorion helposti. Siis ensi kesän varalle miettimään paikkaa laboratoriolle.”

Kirjan antamien ohjeiden ja piirustusten perusteella lukija voi-kin helposti rakentaa itselleen maakuoppaan bunkkeria muistuttavan täydellisen laboratorion.

Kirja kuvastanee hyvin sodan jälkeisen ajan yleistä reipashenkistä asennoitumista elämään. Kun sodasta oltiin selvitty hengissä, tuntuivat joihinkin kemiallisiin kokeisiin liittyvät riskitekijät varsin vähäpätöisiltä.

Mutta jos ei liikaa tuijota siihen, että kirjan ohjeissa käsitellyt kemikaalit ovat usein joko herkästi räjähtäviä tai erittäin myrkyllisiä kuten elohopea, rikkivety tai arsenikki on kirja tulvillaan sellaista kokeilemisen ja keksimisen riemua, jota nykyisistä oppikirjoista harvoin tapaa. Eri asia sitten on, montako silmää on sokeutunut tai

montako vaarallista myrkytystä on sattunut kirjan innoittamille nuorille tiedemiehille.

On kirjassa toki ohjeita muunlaisiinkin harrastuksiin. Se opastaa mm. lennokkien, pienoisrautatien, sähkökitaran tai moottorilaudan (skootterin) rakentamisessa. Mutta jotenkin kesyiltä ne tuntuvat kemian rinnalla, ja ovatkin nähtävästi tarkoitettu niille nuorille, joilla ei ole uskallusta heittäytyä huimaan kemialliseen seikkailuun.

Nykyajan kissoille lienevät autot vaarallisempia vihollisia kuin nuori Osmo A. Wiio ja hänen hengenheimolaisensa.